

варіант вербалізації, оскільки він дозволяє досягти не лише еквівалентності та адекватності, а й лаконічності висловлювання, що робить його більш милозвучним та легшим для сприйняття.

Отже, здійснивши аналіз перекладацьких трансформацій, застосованих для перекладу емоцій головних героїв у романах Д. Стіл, зазначаємо, що з усіх опрацьованих прикладів переклад 79 було здійснено за допомогою перифразу, у 51 було застосовано трансформацію номіналізації, у 45 – трансформацію вербалізації, у решті прикладів спостерігалось використання інших типів перекладацьких трансформацій. На основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що використання перекладацьких трансформацій є досить поширеним та успішним засобом досягнення еквівалентності та адекватності в перекладі емотивного змісту художньої прози.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в більш детальному та глибокому вивченні засобів адекватного та еквівалентного перекладу емотивного змісту художнього тексту.

Список літератури

1. Бархударов Л. С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода) / Л. С. Бархударов. – М. : "Международ. отношения", 1975. – 240 с.
2. Велединская С. Б. Курс общей теории перевода / С. Б. Велединская. – Томск. : Изд-во ТПУ, 2010. – 230 с.
3. Казакова Т. А. Теория перевода (лингвистические аспекты) / Т. А. Казакова. – СПб. : Самиздат, 2001. – 320 с.
4. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) / В. Н. Комиссаров. – М. : Высшая школа, 1990. – 253 с.
5. Пиотровская Л. А. Эмотивность как языковая категория / Л. А. Пиотровская // Вестник Санкт-Петербургского университета. – 1993. – № 9. – С. 50–64.
6. Стіл Д. Диво: пер. з англ. та передмова Є. Кононенко. – Харків. : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2008. – 176 с.
7. Швейцер А. Д. Теория перевода: Статус, проблемы, аспекты / А. Д. Швейцер. – М. : Наука, 1988. – 216 с.
8. Steel Danielle Miracle / Danielle Steel. – NY.: Random House, 2005. – 192 p.
9. Steel Danielle Vanished / Danielle Steel. – NY. : Random House, 1993. – 383 p.

УДК 81'44 :641.5

Мелех Г. Б. (Дрогобич)

СУЧАСНИЙ СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ФАХОВОЇ МОВИ КУЛІНАРІЇ

Аналізується стан дослідження сучасної фахової кулінарної лексики. Систематизовано праці науковців на задану тематику. Зроблено уточнення стосовно деяких термінологічних розходжень.

Ключові слова: кулінарія, гастрономія, дискурс, метафора, лінгвокультурний.

Анализируется состояние исследования современной профессиональной кулинарной лексики. Систематизированы работы ученых на заданную тематику. Сделаны уточнения относительно некоторых терминологических различий.

Ключевые слова: кулинария, гастрономия, дискурс, метафора, лингвокультурный.

The article is devoted to the analyze of research of modern professional cooking vocabulary, it systemizes the works on a given subject, made a classification on some terminological differences.

Key words: cooking, gastronomy, discourse, metaphor, linguistic-cultural.

В останні роки дослідження фахових мов набуло особливої актуальності через формування систем професійної лексики у різних галузях. Низка сучасних лінгвістичних робіт присвячена вивченню мовної концептуалізації одного з найважливіших факторів життєдіяльності людини – сфери, пов'язаної із приготуванням та споживанням їжі та напоїв. Усе, що відбувається з народом, все, що він створює протягом століть, тією чи іншою мірою відбивається в мові, формуючи особливості національної мовної картини світу [7, с. 32]. Соціальні зміни безпосередньо впливають на гастрономічні переваги народу, формуючи нові кулінарні тенденції і культуру харчування. Проблема вивчення традицій харчування пов'язана не лише розвитком лінгвістики, але і з соціокультурним запитом, якого вимагає сучасний стан глобалізованого суспільства [15, с. 122].

Предметом нашого дослідження є сучасний стан вивчення фахової мови кулінарії, *об'єкт* – власне фахова мова кулінарії в її системному аспекті. *Метою* є виявлення стану дослідженості професійної кулінарної лексики. *Матеріалом* нашого дослідження слугували 15 авторефератів та дисертацій, автори яких у різних аспектах досліджували фахову кулінарну лексику (перелік праць додається у списку літератури).

Серед розмаїття досліджених робіт вважаємо доцільним згрупувати їх за такими принципами:

1. дослідження гастрономічного дискурсу, який є одним із найактуальніших для людської життєдіяльності спектрів комунікації та найпоширенішим видом споживацького дискурсу;
2. особливості тексту кулінарного рецепта, який можна охарактеризувати як складний комплекс, що відображає не лише лінгвістичні особливості мови, але й особливості побуту, культурних, соціальних і кулінарних традицій нації;

3. характеристика кулінарної метафори, яка виконує важливу роль у концептуалізації світу і формуванні його мовної картини, є одним із основних засобів реалізації гастрономічного коду культури нації;
4. презентація концепту «їжа» та номінування у сфері харчування.

Харчування – це одна з важливих форм побутового фізичного існування людини, яка вербалізується в різних текстах, зокрема в кулінарному рецепті, який ми ідентифікуємо як завершений у змістовому сенсі картину, за допомогою якої до аудиторії доноситься певна інформація, настрій, оцінка, тому гастрономічний дискурс передає через нього не лише інформацію про приготування страви, але і соціальні та гендерні стосунки. Дослідники розрізняють поняття «гастрономічний дискурс» (П. Буркова, Н. Головніцька, А. Земськова), «кулінарно-гастрономічний дискурс» (О. Савельєва) та «глутонічний дискурс» (А. Олянич, Є. Бараташвілі). Доцільним вважаємо порівняти праці П. Буркової та Н. Головніцької, в яких можна простежити спільні точки зіткнення стосовно:

1. суті власне поняття «дискурс», який, згідно з Н.Д. Арутюновою, визначається в обидвох роботах як «зв'язний текст у сукупності із екстралінгвістичними, прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами, як мовлення, занурене в життя [2, с. 136–137], має мас-медійний характер, особистісно-зорієнтований, проявляється у побутовій сфері»;
2. учасників комунікативного процесу, а саме: адресат (автор – у П. Буркової, працівники закладу громадського харчування – у Н. Головніцької) та адресат (людина, яка має намір готувати – у П. Буркової, відвідувач закладу – у Н. Головніцької);
3. хронопоту, тобто традиційний час прийому їжі (сніданок, обід, вечеря) в обидвох авторів.

Однак у досліджуваних джерелах можна констатувати наявність певних розбіжностей щодо достовірності використання терміна «гастрономічний дискурс». З погляду П. Буркової можемо говорити про учасників дискурсу як таких, що не наділені особливими професійними якостями: якщо автор рецепту повинен володіти певними кулінарними практиками, то адресат може і не мати кулінарних навичок, а місце їхньої комунікації – кухня. Таким чином, дискурсивну «політику» можна розглядати як кулінарний дискурс. Що стосується праці Н. Головніцької, то активним учасником у дискурсі виступає професійна експертна група (шеф-повар, кухарі, ресторанны критики), яка передбачає високий рівень професіоналізму та володіння термінологією; стосунки адресанта із пасивним учасником дискурсу відбуваються швидше на основі довіри, аніж знань, тому на прикладі такого типу дискурсу можемо говорити про ще практично не досліджений у лінгвістиці ресторанный дискурс, який, крім спілкування у площині кулінар–гість, включає в себе цілу мережу гастрономічної термінології, яка стосується спілкування кухарів-професіоналів, а також фахові коментарі ресторанны критиків. Схожим за реалізацією у дискурсі основних дискурсивних цілей та стратегій є дослідження англійського гастрономічного дискурсу А. Земської, в якому можемо спостерігати «суміш» кулінарного та ресторанны дискурсу, превалююча функція якого – атрактивна, яка реалізується через застосування густативних та сцентальних презентем.

А. Олянич реалізує поняття «глутонічний дискурс», об'єднуючи при цьому різні дискурсивні практики (гастрономічну, кулінарну), оскільки репрезентує процесуальні лексичні парадигми здобування, обробки, презентації та споживання їжі. На відміну від презентації дискурсивних характеристик А. Олянича, автор Є. Бараташвілі обмежує рамки параметрів глутонічного дискурсу, ставлячи у центр дослідження споживацький потенціал лінгвокультурного концепту «їжа» та етногустативні особливості сфери харчування, при цьому реалізуючи класифікатор табування як особливий лімітатор етно-соціальної свідомості учасників дискурсу.

Підсумовуючи, можемо стверджувати, що гастрономія включена у кулінарію як особливий вид діяльності, але має вужчі характеристики, зокрема, стосовно використовуваних для приготування продуктів, а кулінарія має квантитативну перевагу щодо процесуальної термінології. Під глутонією розуміємо споживання їжі, відповідно глутонічний дискурс слід співвідносити радше із презентацією та споживацькими процесами, аніж із процесом обробки їжі.

Крім системного опису гастрономічного дискурсу, вважаємо доцільним звернути увагу на праці, предметом дослідження яких є особливості утворення та структурування мовленнєвого жанру «кулінарний рецепт». Одним із таких досліджень є характеристика дериваційних процесів у російських кулінарних рецептах (М. Кангурова). Жанр кулінарного рецепту можна визначити як поліінтенціональний, як такий, що перебуває на стику інформаційних та імперативних жанрів, комплексний і монологічний. У викладі знаходимо важливі відомості про виникнення жанру, який визначається як вторинний, утворений від первинних жанрів поради та побутової розповіді, хоча і сам стає первинним жанром при інкорпорації рецепта у художні твори. Г. Москалюк описує основні характеристики німецького кулінарного тексту, але не сучасного, а належного до періоду Пізнього Середньовіччя (XIV–XVI ст.). Характерну роль автор відводить заголовку, що залишається актуальним і для сучасних рецептів, а також здійснює детальну систематизацію кулінарної лексики.

Вважаємо очевидним виділити ще одну групу досліджень, прив'язаних до питання кулінарної метафори (Бойчук О. С., Дормидонтова О. О., Пахомова І. В.). Гастрономічні метафори формують значний фрагмент мовної картини світу носіїв мови. Джерелами їх походження є об'єкти, які належать до різних концептуальних сфер: людина, рослина, тварина, артефакт. Отже можемо стверджувати, що гастрономічна метафора постає із важливих засобів реалізації гастрономічного коду національної культури. Особливою ознакою такого виду метафори є наявність у ній оцінювального компонента, який може бути виражений експліцитно чи імпліцитно. О. Дормидонтова включає у своє дослідження як фіксовані гастрономічні метафори (лексикографічні джерела), так і оказіональні (різні види дискурсу). У своєму висвітленні гастрометафори як лінгвокультурного явища О. Бойчук, крім власне лінгвістичних метафоричних категорій, вказує на соціокультурні фактори, які впливають на розвиток сучасного стану мови. У дослідженні І. Пахомової

застосований діахронічний когнітивний підхід до вивчення процесу метафоризації. Слід зазначити, що в усіх перелічених працях автори застосовують онтологічний підхід до дослідження метафор, а також спільним є антропоцентричний характер процесу метафоризації.

Загалом концепт «їжа», який відображає національно-культурну специфіку уявлень про харчування, є багатомірним ментальним утворенням, що актуалізується через певні лінгвістичні засоби. О. Савельєва поділяє глобальний концепт «їжа» на багато мікроконцептів, співмірних із назвами страв, напоїв, продуктів та ін. У застосуванні досліджуваного концепту в канві художніх творів автор застосовує фреймову структуру.

Номінації їжі надають інформацію про лінгвістичні тенденції, зумовлені екстра- та інтралінгвістичними факторами. Автор Алхайдри Басим Хасан обрав для дослідження лише субстантивну групу гастрономічного номінування, поділивши її на низку лексико-семантичних підгруп, а також окреслив ту іменну частину гастрономів, яка входить до складу фразеологічних одиниць, що відіграють значну роль у формуванні їхньої семантики. Особливістю дослідження Я. Браницької є комплексний когнітивно-ономасіологічний підхід до питання мотивації французьких гастрономів, з'ясовано типи мотиваційних їх найменувань, обґрунтовано лінгвокультурну специфіку мотиваційних феноменів. У дослідженні О. Приймак аналізу підлягають відономастичні терміни та номенклатурні сполуки кулінарної лексики, які в будь-якій національній кухні через певні соціально-історичні фактори становлять значний відсоток. Особливої уваги, на нашу думку, заслуговують питання, пов'язані із встановленням найпродуктивніших словотвірних типів, характерних для відономастичних гастрономів, та встановлення причин вибору конкретного ономата для деривації терміна чи номена.

Підсумовуючи сказане, зауважимо, що з одного боку, існує чимала кількість досліджень комплексної системи фахової професійної кулінарної лексики, проте з іншого – проаналізовані дослідження є частковими. До того ж при аналізі кулінарної термінології конкретної мови можна спиратись лише на теоретичні дані досліджень, оскільки необхідно враховувати лінгвістичні чинники досліджуваної мови. Проаналізувавши персоналії авторів, вважаємо, що вибір тематики дослідження пов'язаний із гендерним аспектом, оскільки абсолютна більшість авторів жіночої статі, що традиційно зумовлено суспільною прив'язаністю образу жінки до сфери гастрономії. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в ознайомленні з дослідженнями на відповідну тематику в працях іноземних авторів.

Список використаної літератури

1. Алхайдри Басим Хасан. Кулинарно-гастрономическая субстантивная лексика в образном употреблении : автореферат дис. на соиск.учен.степ. кандидата филологических наук : спец. 10.02.01 “Русский язык” / Б. Х. Алхайдри. – Воронеж, 2013. – 19 с.
2. Арутюнова Н. Д. Дискурс / Н. Д. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В. Н. Ярцева. – М. : Сов. энциклопедия, 1990. – С. 136–137.
3. Бараташвили Э. Э. Лингвосемиотика глоттонической коммуникации (на материале тюркоязычного гастрономического дискурса) : автореферат дис. на соиск.учен.степ. кандидата филологических наук : спец. 10.02.19 “Теория языка” / Э. Э. Бараташвили. – Волгоград, 2012. – 21 с.
4. Бойчук А. С. Гастрономическая метафора : структурный, семантический, стилистический аспекты / автореферат на соискание ученой степени кандидата филологических наук : спец. 10.02.01 “Русский язык” / А. С. Бойчук. – Волгоград, 2012. – 21 с.
5. Браницька Я. В. Гастрономіми в сучасній французькій мові : когнітивно-ономасіологічний аспект / автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук: спец. 10.02.05 “Романські мови” / Я. В. Браницька. – К., 2009. – 26 с.
6. Буркова П. П. Кулинарный рецепт как особый тип текста (на материале русского и немецкого языков) : спец. 10.02.19, 10.02.01 / П. П. Буркова. – Ставрополь, 2004. – 211 с.
7. Воробьева С. В. Лингвосемиотическая специфика англоязычного средневекового гастрономического дискурса / С. В. Воробьева. // Вестник Нижегородского государственного лингвистического университета им. Н.А. Добролюбова. – Нижний Новгород : ГОУ ВПО НГЛУ. – Вып. 12, 2010. – с. 32–43.
8. Головницкая Н. П. Лингвокультурные характеристики немецкоязычного гастрономического дискурса : автореферат на соискание ученой степени кандидата филологических наук : спкц. 10.02.04 – “Германские языки” / Н. П. Головницкая. – Волгоград, 2007. – 18 с.
9. Дормидонтова О. А. Гастрономическая метафора как средство концептуализации мира : дис. на соиск. уч. степ. канд. филолог. наук : спец. 10.02.19 “Теория языка” / О. А. Дормидонтова. – Тамбов, 2011. – 250 с.
10. Земскова А. Ю. Лингвосемиотические характеристики англоязычного гастрономического дискурса : автореферат дис. на соиск. уч. степ. канд. филолог. наук : спец. 10.02.04 – “Германские языки” / А. Ю. Земскова. – Волгоград, 2009. – 24 с.
11. Кантурова М. А. Деривационные процессы в системе речевых жанров (на примере речевого жанра кулинарного рецепта) : автореферат на соискание ученой степени кандидата филологических наук : спец. 10.02.01 “Русский язык” / М. А. Кантурова. – Новосибирск, 2012. – 23 с.
12. Москалюк Г. С. Становление типа текста «Кулинарный рецепт» (На материале немецкоязычных кулинарных собраний XIV–XVI веков) : дис. на соиск. уч. степ. канд. филолог. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / Г. С. Москалюк. – Санкт-Петербург, 2005. – 260 с.
13. Олянич А. В. Гастрономический дискурс в системе массовой коммуникации (семантико-семасиологические характеристики) / А. В. Олянич // Массовая культура на рубеже XX–XXI веков: Человек и его дискурс. – М. : Азбуковник, 2003. – С. 167–201.

14. Пахомова И. В. Метафорическое представление концепта «еда/пища» в английской языковой картине мира новоанглийского периода : автореферат на соискание уч. степ. канд. филолог. наук : спец. 10.02.04 – “Германские языки” / И. В. Пахомова. – Санкт-Петербург, 2003. – 21 с.

15. Пожидаева Е. В. Языковая личность в ситуации мультикультурализма (на материале английской гастрономической концептосферы) / Е. В. Пожидаева // Вестник ТвГУ. Серия «Филология». – 2012, № 24. – Выпуск 4. – С. 121–128.

16. Приймак О. О. Відономастичний словотвір у сфері термінології та номенклатури (на матеріалі кулінарної лексики) : автореферат на здобуття наук. ступ. канд. філолог. наук : спец. 10.02.01 – “Українська мова” / О. О. Приймак – Харків, 2002. – 18 с.

17. Савельева О. Г. Концепт еда как фрагмент языковой картины мира : лексико-семантический и когнитивно-прагматический аспекты : На материале русского и английского языков : автореферат на соискание уч. степ. канд. филолог. наук : спец. 10.02.19 – теория языка / Ольга Геннадиевна Савельева. – Краснодар, 2006. – 20 с.

УДК 811.111/007

Мельник І.В. (Кам'янець-Подільський)

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ НАТЯКУ В КООПЕРАТИВНИХ СИТУАЦІЯХ ПРОВОКАЦІЙНОГО МОВЛЕННЯ

Розглядаються особливості мовної реалізації стратегії натяку в кооперативних (гармонійних) комунікативних ситуаціях провокаційного мовлення.

Ключові слова: кооперативна комунікативна ситуація, провокація, провокатор, реципієнт, стратегія, тактика, натяк.

Рассматриваются особенности речевой реализации стратегии намёка в кооперативных (гармоничных) коммуникативных ситуациях провокационной речи.

Ключевые слова: кооперативная коммуникативная ситуация, провокация, провокатор, реципиент, стратегия, тактика, намек.

The article deals with the hint as a communicative strategy used in the communicative situation of the provocative speech.

Key words: cooperative communicative situation, provocation, provocateur, recipient, strategy, tactics, hint.

Комунікація асоціюється з інформаційним обміном і є спільною інтерактивною діяльністю її учасників, спрямованою на досягнення конкретних мовленнєвих цілей. Своєрідність комунікативних процесів зумовлює існування різноманітних типів комунікації. Спілкуючись, мовець може передавати інформацію про навколишній світ, виражати позитивні або негативні почуття, стимулювати будь-які дії з боку слухача, змушувати інших щось робити, впливати на емоційний стан співрозмовників тощо. Наше дослідження присвячене особливому типу спілкування, внутрішньо розрахованому на отримання відповідної інформації, коли мовець говорить не для того, щоб передати певну інформацію, а, навпаки, для її отримання, іншими словами — ми можемо говорити про „випитування” інформації. Цей вид комунікації залишається в лінгвістиці мало вивченим, що й зумовило **актуальність** цієї статті.

Процес спілкування — це „не лише вплив адресанта на адресата (мовця на слухача) для отримання певного результату (повідомлення інформації, отримання певних даних, спонукання до дії тощо), але й їх взаємна діяльність, тобто взаємодія, що передбачає результат для обох комунікантів” [3, с. 140]. Спілкування є тим природним середовищем, в якому учасники процесу комунікації реалізують себе, досягають (або не досягають) своїх цілей, змістом яких є певні реакції співрозмовників. Ефективність спілкування вимірюється планованими чи непланованими результатами.

Провокаційне спілкування — складний, цілеспрямований процес інформаційного обміну між провокатором та реципієнтом, що реалізується за допомогою вербальних і невербальних засобів комунікації, характеризується певною метою, задумом провокатора з урахуванням особистості адресата, контексту спілкування й супроводжується взаємодією співрозмовників, встановленням емоційного контакту та зворотного зв'язку між ними тощо. Провокаційне мовлення, як будь-який тип спілкування, відбувається в рамках комунікативної ситуації, тобто тих “обставин, що диктують суб'єкту мовлення певний стиль мовленнєвої поведінки” [2, с. 17].

Мета цієї статті — розглянути особливості вираження стратегії натяку у кооперативних ситуаціях провокаційного мовлення як типу комунікації. **Об'єктом** виступає стратегія натяку, **предметом** — її мовна реалізація в структурі кооперативної комунікативної ситуації провокаційного спілкування. **Матеріалом** слугує фрагмент комунікативної ситуації провокаційного мовлення зі скрипту англійського (американського) серіалу „Private practice”. **Наукова новизна** дослідження полягає в поглибленому вивченні провокаційного мовлення як виду спілкування.